

مقایسه خودتنظیمی و طرد/پذیرش همسالان در نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر

حبیبه دولت زاده^۱، پرینا سراج محمدی^۲، الهام جنقو^۳

^۱ کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بيله سوار، بيله سوار، ايران.

^۲ دانشجوی کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، اردبیل، ایران.

^۳ کارشناس ارشد روانشناسی مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، رودهن، ایران.

نام نویسنده مسئول:

پرینا سراج محمدی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۵/۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۷/۶

چکیده

مطالعه حاضر با هدف مقایسه خودتنظیمی و طرد/پذیرش همسالان در نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر صورت گرفت. جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ بودند که به روش نمونه گیری در دسترس تعداد ۱۰۰ نفر (۵۰ دانش آموز دارای رفتار پرخطر و ۱۰۰ نفر دانش آموز بدون رفتار پرخطر) به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای گردآوری داده از پرسشنامه های رفتارهای پرخطر، طرد همسالان، پذیرش همسالان و خودتنظیمی استفاده شد. داده های جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و با آزمون واریانس چندمتغیره (MANOVA) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر نمرات بالایی در طرد همسالان و نمرات پایینی در خودتنظیمی و پذیرش همسالان کسب کردند. براساس نتایج قابل بیان است که خودتنظیمی و طرد/پذیرش همسالان از جمله متغیرهای مورد توجه در نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر می باشد.

واژگان کلیدی: خودتنظیمی، طرد/پذیرش همسالان، رفتارهای پرخطر.

مقدمه

یکی از مشکلاتی که امروزه در سطح وسیعی برای دانش‌آموزان چالش‌های مهمی ایجاد کرده و به تبع آن نگرانی‌های برای متخصصان و روانشناسان به ویژه روانشناسان دوره‌های نوجوانی به بار آورده است، افزایش رفتارهای پرخطر^۱ در نوجوانان است (رحیمی، ۲۰۱۰). در واقع رفتارهای تهدیدکننده سلامت یکی از مهم‌ترین چالش‌های بهداشتی و روانی اجتماعی است که اکثر کشورهای جهان به نوعی با آن درگیر هستند و مشکلات گسترده و شدیدی را بر جوامع تحمیل می‌نمایند. علیرغم تلاش بسیاری که در دو دهه اخیر در جهت افزایش آگاهی عمومی نسبت به آسیب و خطر رفتارهای پرخطر صورت گرفته است، همچنان با افزایش روزافزون این رفتارها بویژه در میان جوانان و نوجوانان روبرو هستیم (سلیمانی نیا، ۲۰۰۶). این رفتارها شامل رفتارهایی هستند که یا سلامتی فرد را به خطر می‌اندازد مانند مصرف الکل، مصرف سیگار و روابط جنسی نامطمئن یا رفتارهایی هستند که سلامتی دیگر افراد را تهدید می‌کند مانند دزدی، پرخاشگری، فرار از مدرسه و خانه(هاله، فیتزگراو و واینر^۲، ۲۰۱۴). نتایج بررسی‌ها انجام شده نشان داده‌اند که اغلب رفتارهای پرخطر در سنین قبل از ۱۸ سالگی آغاز می‌شوند و رفتارهایی شامل مصرف سیگار، الکل، و مواد مخدر را در بر می‌گیرند (وولفکاروس^۳ و همکاران، ۲۰۱۱). در ایران نیز در تحقیقی که توسط اسماعیل زاده و همکاران (۱۳۹۲) صورت گرفت نشان داد که شیوع رفتارهای پرخطر مانند مصرف سیگار، قلیان، الکل، مواد مخدر در بین نوجوانان ۱۴ تا ۱۸ سال بالا است.

در دوران نوجوانی، دوستان و همسالان به عنوان یکی از مهم‌ترین منبع واکنش‌های عاطفی و رفتاری در نوجوانان محسوب می‌گردد. در واقع یکی از متغیرهای مورد توجه در نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر، دوستی با همسالان و پذیرش و طرد آنان می‌باشد. در واقع پذیرش همسالان^۴ متغیر کلیدی در روابط بین فردی و روابط انسانی است. کودکان و نوجوانان از طریق کسب مهارت‌های اجتماعی نظیر همکاری، ارتباط و دوست‌یابی به درون گروه همسالان خود راه یافته و اساس زندگی اجتماعی خود را تشکیل می‌دهند (استورت و ساندین^۵، ۱۹۹۵). یکی از قوی‌ترین انگیزه‌های رفتاری نوجوانان بخصوص در اوایل نوجوانی پذیرش همسالان و محبوب بودن در گروه می‌باشد (لافوتانا و کیلیسن^۶، ۲۰۱۰). نظریه یکپارچه سازی اجتماعی کولی^۷ (برندت و کیف^۸، ۱۹۹۵) به اهمیت پذیرش اشاره می‌کند. یکپارچه سازی اجتماعی احساس تعلقی است که بوسیله پذیرش توسط دیگران و مشارکت مساوی در فعالیت‌های با ارزش بوجود می‌آید(باود، ۱۹۹۲). نقش همسالان در زندگی یک کودک جنبه حیاتی دارد. رابطه مثبت با همسالان با کفایت اجتماعی، موفقیت در مدرسه و سازش یافتگی عمومی همبسته است و کفایت اجتماعی ضعیف و طرد شدگی از سوی همسالان به سازش نایافتگی‌های بعدی و ناکارآمدی‌های روانی-اجتماعی در بزرگسالی منجر می‌شود(روبنم، باکوسکی و پارکر^۹، ۱۹۹۷). از سوی دیگر درک اجتماعی کودکان از طریق تعامل با همسالان رشد و گسترش می‌یابد (ماراس^{۱۰}، ۲۰۰۵). در این خصوص نتایج مطالعه علامه و همکاران (۱۳۹۴) نشان داد که تعامل با همسالان و شایستگی اجتماعی در دانش‌آموزان پرخاشگر (یکی از رفتارهای پرخطر) کمتر از دانش‌آموزان غیر پرخاشگر می‌باشد. هیمل، رابین، رادن و لی مارک (۱۹۹۰) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که طرد شدگی از سوی همسالان در خلال کودکی به طور معناداری، پیش‌بینی‌کننده مشکلات درونی سازی شده (مانند انزوای اجتماعی) و برونی سازی شده (مانند پرخاشگری) در دوران نوجوانی است. همچنین نتایج مطالعه واینل^{۱۱} (۲۰۱۷) نشان داد که نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر کمتر از سوی معلمان و نیز دانش‌آموزان همکلاسی مورد پذیرش هستند.

^۱ - High-Risk Behaviors

^۲ - Hale, Fitzgerald & Viner

^۳ - Wolfcarious

^۴ - peer acceptance

^۵ - Stuart & Sundeen

^۶ - LaFontana & Cillessen

^۷ - Cooley

^۸ - Berndt & Keefe

^۹ - Ruben, Bukowski & Parker

^{۱۰} - Maras

^{۱۱} - Vinel

علاوه بر این نقش عوامل هیجانی همواره به عنوان یکی از متغیرهای مطرح در رفتارهای پرخطر مورد توجه بوده است. یکی از این متغیرهای خودتنظیمی^{۱۲} افراد است. انسان، ارگانیسمی فعال است و استعدادهای او برای خودتنظیمی، حدگستردهای از کنترل بر تجرب و شرایط زندگی را در اختیار او قرار می دهد (بندورا^{۱۳}، ۲۰۰۱). خودتنظیمی به تلاش های خود برای تغییر موقعیت موقعیت شامل افکار، هیجان ها، تکان ها، امیال، رفتارها و فرایندهای هیجانی گفته می شود (کالکینس و هووز^{۱۴}، ۲۰۰۴). خودتنظیمی سازه ای چند، بعدی است و فرایندهای شناختی، انگیزشی-عاطفی اجتماعی و فیزیولوژیکی تأثیرگذار بر کنترل فعال اعمال اهمیت خود، اعمال هدفمند را شامل می شود. خودتنظیمی در کنشوری های روانشناختی و تحول بهنجار و همچنین پیدایش مشکلات سازگاری در پژوهش های مختلف تأیید شده است (کالکینس و هووز، ۲۰۰۴). در این خصوص نتایج مطالعات جداگانه سیبل و فیلیزی^{۱۵} (۲۰۱۶) و اراکمی و تایگنول^{۱۶} (۲۰۱۵) نشان داد که همبستگی منفی و معناداری بین خودتنظیمی با رفتارهای پرخطر نظیر گرایش به مصرف مواد وجود دارد. علاوه بر میزرائی فیض آبادی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه نشان دادند که بین نمرات رفتارهای پرخطر و تنظیم هیجانی و همچنین بازداری شناختی رابطه معناداری وجود دارد.

در نهایت با توجه به شیوع بالای رفتارهای پرخطر و هزینه های روانی و مالی که این معضل بر روی نوجوانان، خانواده و نیز دولت مردان به بار می آورد، نیازمند توجه و مطالعه از سوی پژوهشگران می باشد. براین اساس مطالعه حاضر در این خصوص به منظور شناخت و دریافت آگاهی بیشتر در خصوص این رفتارها به مقایسه خودتنظیمی و طرد/پذیرش همسالان در نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر پرداخت.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، علی-مقایسه ای بود. جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ بودند که به روش نمونه گیری در دسترس تعداد ۱۰۰ نفر (۵۰ دانش آموز دارای رفتارهای پرخطر و ۶۰ نفر دانش آموز بدون رفتارهای پرخطر) به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. به این صورت که بعد از هماهنگی های لازم و مراجعه به مدارس اقدام به پخش پرسشنامه رفتارهای پرخطر (احمدپور ترکمان، ۱۳۹۰) گردید. سپس از بین دانش آموزانی که نمرات بالا (۱) انحراف بالاتر از معیار) دریافت کردند، تعداد ۵۰ نفر و همچنین از بین دانش آموزانی که نمرات پایین (۱) انحراف پایین تر از معیار) دریافت کردند به عنوان نمونه پژوهشی انتخاب شد. سپس پرسشنامه های طرد و پذیرش همسالان و خودتنظیمی در اختیار آنان قرار گرفت تا تکمیل کنند. در نهایت داده های هر دو گروه جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و با آزمون واریانس چندمتغیره (MANOVA) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. مشخصات ابزار گرد آوری اطلاعات به شرح ذیل می باشد:

الف) پرسشنامه رفتارهای پرخطر: این پرسشنامه توسط احمدپور ترکمان (۱۳۹۰) ساخته شده که دارای ۲۴ سوال بوده و هدف اصلی آن سنجش نوع شیوع رفتارهای پرخطر از نظر افراد است. پرسشنامه بررسی شیوع رفتارهای پرخطر (نظیر اعتیاد، ایدز، رفتارهای ناهنجار، استعمال دخانیات، خشونت و غیره) شیوه نمره گذاری این پرسشنامه براساس طیف ۵ درجه ای لیکرت (از کاملاً موافقم ۵ تا کاملاً مخالف ۱) می باشد. برای بدست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه، کل سوالات پرسشنامه را با هم جمع نمایید. این امتیاز دامنه ای از ۲۴ تا ۱۲۰ خواهد داشت، بدیهی است که هر چه این امتیاز بالاتر باشد نشان دهنده میزان بیشتر شیوع رفتارهای پرخطر خواهد بود و برعکس. احمدپور ترکمان (۱۳۹۰) در پژوهشی جهت تعیین روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه، نخست آن را به تأیید اساتید خبره رسید، سپس برای بدست آوردن پایایی آن، از آلفای کرونباخ استفاده گردید که پایایی پرسشنامه بالاتر از ۰/۷۱ بدست آمد که بیانگر پایایی خوب این پرسشنامه است.

12- Self-Regulatory

13 - Bandura

14 - Calkins & Howse

15 - Sibel & Filiz

16 - Ariacombe & Tignol

ب) پرسشنامه خودتنظیمی بوفارد^{۱۷}: پرسشنامه خودتنظیمی بوفارد توسط بوفارد، بویس ورت، وزیو و لاروشه در سال ۱۹۹۵ طراحی شده است (نقل از ملاقنبری، ۱۳۸۰). این پرسشنامه دارای ۱۴ آیت می باشد. در این آزمون برای هر سؤال ۵ گزینه در نظر گرفته می شود که شامل کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم است که به ترتیب، دارای ۱ تا ۵ امتیاز هستند؛ ضمن اینکه نمره گذاری سؤالات ۵، ۱۳ و ۱۴ به صورت معکوس است. این پرسشنامه را کدیور (۱۳۸۰) هنجاریابی کرده است. ضریب پایایی کل پرسشنامه براساس آلفای کرونباخ ۰/۷۱ به دست آمده است. در پژوهش طالب زاده نوبریان و همکاران (۱۳۹۰) نیز پایایی آن از طریق اجرای آزمایشی بر روی ۳۰ دانشجو و با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۶ به دست آمده است. نتایج تحلیل عاملی نشان داد که ضریب همبستگی بین سؤالها مناسب بوده و ابزار سنجش از دو عامل تشکیل شده است. بار ارزشی مربوط به عاملها در حد قابل قبول بوده است و این ابزار قادر است ۰/۵۲ واریانس خودتنظیمی را تبیین نماید. روایی سازه آن در حد مطلوب بوده است (کدیور، ۱۳۸۰). همچنین در پژوهش عطاردی و کارشکی (۱۳۹۲). ضریب پایایی کل پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۲ به دست آمد.

ج) پرسشنامه طرد همسالان: این پرسشنامه توسط طهماسبیان (۱۳۸۴) و با توجه فقدان پرسشنامه ای متناسب با وضعیت فرهنگی ایران ساخته شده است. برای ساخت آن ابتدا فهرستی با توجه به منابع مربوط تهیه شده سپس با تشکیل گروه متمرکز شامل چند روانشناس بالینی به منظور سنجش روایی محتوا، فهرست استخراج شده مورد ارزیابی قرار گرفته و از میان این فهرست در نهایت ۱۵ ماده انتخاب گردید. پایایی این آزمون از طریق آزمون باز آزمون به فاصله دو هفته برابر با ۰/۹۳ و ثبات درونی آن با آلفای کرونباخ ۰/۹۱ و ضریب تنصیف گاتمن ۰/۹۳ محاسبه گردید (طهماسبیان، ۱۳۸۴).

د) پرسشنامه پذیرش همسالان: برای سنجش پذیرش همسالان از آزمون گروه سنجی براساس روش پیشنهادی مری نرث وی (۱۹۵۲) استفاده خواهد شد. پس از پاسخگویی دانش آموزان به سه سؤال، نتایج در جدول گروه سنجی تنظیم شد و در راستای دو جانبه و متقابل بودن، انتخابهای دانش آموزان همتا شده. تعداد دوستیهای دوجانبه هر فردی از ۰-۹ متغیر بود و جمع کل انتخابها بر اساس هر ضابطه میزان پذیرش همسالان هر فرد را تشکیل داد. مری نرث وی در یکی از مطالعات خود برای به دست آوردن ضریب پایایی آزمون گروه سنجی ملاحظه کرد که ۶۶ درصد از انتخابهای اولیه که در نخستین آزمون به عمل آمده بود، سه هفته بعد نیز در آزمون دوم تکرار شد، هم چنین ۵۰ درصد انتخابهای دوم و ۳۵ درصد انتخابهای سوم میان نتایج دو بار آزمون همبستگی ۶۹ درصد از لحاظ گروه سنجی ظاهر گردید. جهت به دست آوردن ضریب پایایی این آزمون از روش بازآزمایی استفاده شد و ضریب همبستگی آزمون اول و دوم ۰/۸۸۴ به دست آمد (یارمحمدیان و همکاران، ۱۳۸۲).

یافته ها

در این مطالعه تعداد ۱۰۰ نفر از دانش آموزان پسر مورد مطالعه قرار گرفتند. براساس یافته های پژوهش میانگین و انحراف معیار سنی دانش آموزان گروه رفتارهای پرخطر $11/21 \pm 1/40$ و گروه دانش آموزان بدون رفتارهای پرخطر $11/26 \pm 1/53$ بود. در ادامه مشخصات توصیفی متغیر مورد بررسی ارائه شده است.

جدول (۱): میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش در گروههای مورد مطالعه

متغیر	گروه	میانگین	انحراف معیار
پذیرش همسالان	دارای رفتارهای پرخطر	۵/۱۹	۱/۸۵
	بدون رفتارهای پرخطر	۸/۸۶	۱/۹۶
طرد همسالان	دارای رفتارهای پرخطر	۳۲/۴۶	۶/۱۴
	بدون رفتارهای پرخطر	۲۶/۷۳	۵/۱۰
خودتنظیمی	دارای رفتارهای پرخطر	۳۲/۴۲	۵/۴۵
	بدون رفتارهای پرخطر	۴۸/۱۴	۷/۱۲

در جدول (۱) میانگین و انحراف معیار متغیرهای پذیرش همسالان، طرد همسالان و خودتنظیمی در گروه با و بدون رفتارهای پرخطر ارائه شده است.

جدول (۲): نتایج آزمون لوین جهت تعیین برابری واریانس ها

متغیر	F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معنی داری
پذیرش همسالان	۱/۴۵۱	۱	۹۸	۰/۲۵۸
طرد همسالان	۲/۰۳۱	۱	۹۸	۰/۰۶۴
خودتنظیمی	۱/۳۲۰	۱	۹۸	۰/۲۹۶

طبق نتایج جدول (۲) سطح معنی داری خطای آزمون برابری واریانس ها ($p > ۰/۰۵$) نشان می دهد که واریانس ها برابر هستند.

جدول (۳): نتایج آزمون معناداری تحلیل واریانس چندمتغیره برای متغیرهای مورد مطالعه

نام آزمون	مقدار	F	df فرضیه	df خطا	P	مجذور اتا
اثر پیلایی	۰/۷۰۱	۱۲۰/۹۷۴	۳	۹۶	۰/۰۰۱	۰/۷۰۱
لامبدا ویلکز	۰/۲۱۶	۱۲۰/۹۷۴	۳	۹۶	۰/۰۰۱	۰/۷۰۱
اثر هتلینگ	۳/۵۱۲	۱۲۰/۹۷۴	۳	۹۶	۰/۰۰۱	۰/۷۰۱
بزرگترین ریشه خطا	۳/۵۱۲	۱۲۰/۹۷۴	۳	۹۶	۰/۰۰۱	۰/۷۰۱

همانطور که جدول (۳) نشان می دهد سطوح معناداری تمام آزمون ها قابلیت استفاده از تحلیل واریانس چند متغیره را مجاز می شمارد. این نتایج نشان می دهد که در گروه های مورد مطالعه حداقل از نظر یکی از متغیرهای وابسته تفاوت معنی داری وجود دارد. ($p < ۰/۰۵$, $F = ۱۲۰/۹۷$, $p < ۰/۰۵$) = لامبدا ویلکز). مجذور اتا نشان می دهد تفاوت بین گروه ها با توجه به متغیرهای وابسته در مجموع معنادار است و میزان این تفاوت براساس آزمون لامبدا ویلکز ۰/۷۰ است، یعنی ۷۰ درصد واریانس مربوط به اختلاف بین گروه ها ناشی از تاثیر متقابل متغیرهای وابسته می باشد.

جدول (۴): نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره (مانوا) بر روی متغیرهای پژوهش

منبع تغییر	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	P	اتا
مدل	پذیرش همسالان	۱۳۲۴۰/۷۴۵	۱	۱۳۲۴۰/۷۴۵	۱۲۸۴/۶۴۱	۰/۰۰۱	۰/۹۳۳
	طرد همسالان	۱۰۳۵۱/۰۴۱	۱	۱۰۳۵۱/۰۴۱	۹۸۴/۸۷۴	۰/۰۰۱	۰/۸۵۹
	خودتنظیمی	۱۲۳۵۴/۱۵۸	۱	۱۲۳۵۴/۱۵۸	۱۱۸۰/۱۲۵	۰/۰۰۱	۰/۹۱۳
گروه	پذیرش همسالان	۸۴۰/۳۵۱	۱	۸۴۰/۳۵۱	۱۰/۴۵۶	۰/۰۰۱	۰/۲۷۳
	طرد همسالان	۷۰۹/۶۷۴	۱	۷۰۹/۶۷۴	۸/۲۴۱	۰/۰۰۱	۰/۲۲۵
	خودتنظیمی	۷۸۶/۳۲۴	۱	۷۸۶/۳۲۴	۹/۸۱۷	۰/۰۰۱	۰/۲۵۱

مندرجات جدول (۴) نشان می دهد که بین خودتنظیمی و طرد/پذیرش همسالان در نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر تفاوت معنی داری وجود دارد ($p < ۰/۰۱$). براساس نتایج نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر نمرات بالایی در طرد همسالان و نمرات پایینی در خودتنظیمی و پذیرش همسالان کسب کردند.

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف مقایسه خودتنظیمی و طرد/پذیرش همسالان در نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر صورت گرفت. نتایج نشان داد که بین خودتنظیمی در نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/01$). براساس نتایج نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر نمرات پایینی در خودتنظیمی کسب کردند. نتایج به دست آمده با یافته های اراکمی و تایگنول (۲۰۱۵)، سیبل و فیلیزی (۲۰۱۶)، میرزائی فیض آبادی و همکاران (۱۳۹۸) و محمدی هریس (۱۳۹۸) همسویی داشت. در این خصوص نتایج مطالعات جداگانه سیبل و فیلیزی (۲۰۱۶) و اراکمی و تایگنول (۲۰۱۵) نشان داد که همبستگی منفی و معناداری بین خودتنظیمی با رفتارهای پرخطر نظیر گرایش به مصرف مواد وجود دارد. بعلاوه میرزائی فیض آبادی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه نشان دادند که بین نمرات رفتارهای پرخطر و تنظیم هیجانی و همچنین بازداری شناختی رابطه معناداری وجود دارد.

در تبیین این یافته قابل بیان است که عوامل هیجانی همواره به عنوان یکی از متغیرهای مطرح در رفتارهای پرخطر مورد توجه بوده است. در این راستا خودتنظیمی بسیار مهم است. خودتنظیمی به تلاش‌های خود برای تغییر موقعیت شامل افکار، هیجان‌ها، تکانه‌ها، امیال، رفتارها و فرایندهای هیجانی گفته می‌شود (کالکینس و هووز، ۲۰۰۴). براین اساس زمانی که نوجوانان از چنین ویژگی‌های برخوردار باشند می‌توانند در مقابله با موقعیت‌های استرس‌زا به صورت منطقی خود را کنترل نمایند. لذا این نوجوانان در مقایسه با نوجوانانی که از چنین ویژگی‌های برخوردار نباشند، گرایش بیشتری به رفتارهای پرخطر خواهند داشت. قسمت دیگر نتایج نشان داد که بین طرد/پذیرش همسالان در نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/01$). براساس نتایج نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر نمرات بالایی در طرد همسالان و نمرات پایینی در پذیرش همسالان کسب کردند. نتایج به دست آمده با یافته های مطالعه هیمل، رابین، رادن و لی مارک (۱۹۹۰)، علامه و همکاران (۱۳۹۴) و واینل (۲۰۱۷) همسویی داشت. در این خصوص نتایج مطالعه علامه و همکاران (۱۳۹۴) نشان داد که تعامل با همسالان و شایستگی اجتماعی در دانش‌آموزان پرخاشگر (یکی از رفتارهای پرخطر) کمتر از دانش‌آموزان غیر پرخاشگر می‌باشد. محمدی هریس (۱۳۹۸) در تحقیقی نشان داد که بین خودادراکی اجتماعی و تنظیم هیجان با خودزنی در دختران نوجوان رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد ۴۰ درصد از خودزنی دختران نوجوان از طریق خودادراکی اجتماعی و تنظیم هیجان تبیین می‌شود. هیمل، رابین، رادن و لی مارک (۱۹۹۰) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که طرد شدگی از سوی همسالان در خلال کودکی به طور معناداری، پیش‌بینی‌کننده مشکلات درونی سازی شده (مانند انزوای اجتماعی) و برونی سازی شده (مانند پرخاشگری) در دوران نوجوانی است. همچنین نتایج مطالعه واینل (۲۰۱۷) نشان داد که نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر کمتر از سوی معلمان و نیز دانش‌آموزان همکلاسی مورد پذیرش هستند.

در تبیین نتیجه به دست آمده می‌توان بیان نمود که در سنین نوجوانی، فرد برای رفاقت و دوستی با همسالان، جذب در گروه و پذیرش در جمع دوستان اهمیت فراوانی قائل است در این سالها دوستی‌ها استحکام می‌یابند و به شکل‌های مختلف رفاقت، صمیمیت، احساس تعلق به گروه، زنده دلی و جنب و جوش خود را نشان می‌دهد (یارمحمدیان و همکاران، ۱۳۸۲). هم بستگی گروهی در این دوره قویتر از سایر مراحل زندگی است و غالباً به عنوان یک شاخص موفقیت برای اکثر نوجوانان محسوب می‌گردد. نیاز به تعلق به گروه به مفهوم پذیرش و قبول گروه مورد نظر نوجوانان است. هر نوع رویدادی که بر این پذیرش اثر گذارد، نوجوان را دچار تزلزل، بی‌کفایتی و بی‌اعتمادی نسبت به خود خواهد کرد (فریزچی، ۲۰۰۰).

بعلاوه نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر اغلب به دلیل ضعف در مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی، اسناد و رفتارهای خصمانه و کنترل ضعیف خود قادر نیستند در ایجاد و حفظ رابطهی دوستانه و تعامل با همسالان در موقعیتهای اجتماعی به نحو مؤثری عمل کنند و اغلب با اعمال رفتارهای قلدرمعبانه به جای استفاده از مهارت‌های متقاعدسازی به شیوه اجتماع پسند، به موقعیت‌های تعارض آمیز در روابط با همسالان، پاسخ می‌دهند و در نتیجه در حل و فصل تعارضها در تعامل با همسالان، به صورت مطلوب و اجتماع پسند، ناتوان اند و حتی در برخی موارد، به دلیل این ناتوانایی‌ها، از سوی همسالان خویش طرد می‌شوند. این طرد شدن از سوی گروه همسال به عنوان تجربه ای فشارزا به ویژه در دوره نوجوانی منجر به تشدید صفات قلدری و پرخاشگری در این

نوجوانان می گردد (داج و همکاران، ۲۰۰۹). به طوری که از بین عوامل مرتبط با پرخاشگری، طرد شدن از سوی همسالان قویترین همبستگی را با رفتارهای پرخاشگرانه این تجارب، نشان داده است (کارپنتر، ۲۰۰۲). در نهایت براساس نتایج این پژوهش قابل بیان است که خودتنظیمی و طرد/پذیرش همسالان از جمله متغیرهای مورد توجه در نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر می باشد. عدم کنترل ویژگی های اجتماعی/فرهنگی خانواده و بهره گیری از روش نمونه گیری دردسترس از محدودیت های مطالعه حاضر بود. لذا پیشنهاد می گردد در مطالعات آتی به منظور افزایش قابلیت تعمیم پذیری نتایج ویژگی های اجتماعی/فرهنگی خانواده های این گروه ها کنترل گردد. همچنین از روش های نمونه گیری احتمالی استفاده شود.

منابع و مراجع

- [۱] احمدپور ترکمان، المیرا. (۱۳۹۰). بررسی شیوع رفتارهای پرخطر در دانش‌آموزان دبیرستان‌های منطقه ۱۸ شهر تهران. پایاننامه کارشناسی ارشد روانشناسی دانشگاه تبریز.
- [۲] اسماعیل‌زاده، هاجر؛ اسدی، مسعود؛ میری، میرنادر و کرامتکار، مریم. (۱۳۹۳). بررسی شیوع رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان شهر قزوین در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۱. *مجله تخصصی اپیدمیولوژی ایران*؛ ۱۰(۳)، ۷۵-۸۲.
- [۳] طالب زاده نوبریان، محسن؛ ابوالقاسمی، محمود؛ عشوری نژاد، فاطمه و موسوی، سید حسین. (۱۳۹۰). بررسی روابط ساختاری خودپنداره، یادگیری خود تنظیمی و موفقیت تحصیلی دانشجویان. *روشها و مدل‌های روانشناختی دانشگاه آزاد مرودشت*، ۴(۸)، ۱۲۰-۱۲۸.
- [۴] طهماسبیان، کارینه. (۱۳۸۴). *مدل‌یابی خود اثرمندی در افسردگی نوجوانان ایرانی بر مبنای مدل عاملیتی بندورا از افسردگی*. رساله دکتری روانشناسی بالینی. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- [۵] علامه، عاطفه؛ شهنی بیلاق، منیجه؛ حاجی یخچالی، علیرضا و مهرابی زاده هنرمند، مهناز. (۱۳۹۴). مقایسه خودکارآمدی در تعامل با همسالان و شایستگی اجتماعی در دانش‌آموزان پسر با رفتارهای پرخطر و عادی. *شناخت اجتماعی*، ۴(۸)، ۱۰۲-۱۲۸.
- [۶] کدیور، پروین. (۱۳۸۰). *بررسی سهم باورهای خودکارآمدی، خودگردانی و هوش دانش‌آموزان به منظور ارائه الگویی برای یادگیری بهینه*. تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- [۷] محمدی هریس، ویدا. (۱۳۹۸). *تعیین نقش خود/دراکی اجتماعی و تنظیم هیجان در پیش‌بینی خودزنی دختران نوجوان*. مجموعه مقالات اولین کنگره دوسالانه تازه‌های روانشناسی و علوم رفتاری. تبریز، ایران.
- [۸] ملاقنبری، علی. (۱۳۸۰). *بررسی رابطه هسته کنترل، یادگیری خودتنظیم و پیشرفت تحصیلی پذیرفته شدگان کنکور سراسری سال ۱۳۷۹ در دانشگاه کاشان*. پایاننامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شیراز.
- [۹] یارمحمدیان، محمدحسین، مولوی، حسین و پورمبارکه اختر، ایران. (۱۳۸۲). *بررسی رابطه بین دوستی‌های دوجانبه، پذیرش همسالان، خودپنداره و سازگاری اجتماعی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر سال سوم راهنمایی شهر اصفهان*. *مطالعات تربیتی و روان‌شناسی*، ۴(۲)، ۵-۲۰.
- [10] Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annu Rev Psychol*, 52(4), 1-26.
- [11] Berndt, T., J. K., keef. (1995). Friends influence on adolescence, adjustment to school. *Child Development*. 66(6), 1312-1329.
- [12] Calkins, S.D. & Howse, R.B. (2004). *Individual differences in self-regulation: Implications for childhood adjustment*. In Philippot P, Feldman RS. (Eds.). *The regulation of emotion*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers; 307-332.
- [13] Carpenter, E.M. (2002). *A curriculumbased approach for socialcognitive skills training. An intervention targeting aggression in heat start preschoolers*. Unpublished Phd thesis. The University of Maine, U. S. A.
- [14] Dodge, K.A., Lansford, J.E., Burks, V.S., Bates, J.E., Pettit, G.S., Fontaine, R. & Price, J.M. (2009). *Peer rejection and social information-processing factors in the development of aggressive behavior problems in children*. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2764280>.
- [15] Hale, D.R., Fitzgerald, N. & Viner, RM.(2014). A systematic review of effective interventions for reducing multiplehealth risk behaviors in adolescence. *Am J PublicHealth*; 104(5): 19-41.

- [16] Hymel, S., Rubin, K., Rowden, L., & LeMarc, L. (1990). Children's peer relationships: Longitudinal prediction of internalizing and externalizing problems from middle to late childhood. *Child Development*, 61, 2004-2021.
- [17] Rahimi, C. (2011). *Coping with stress and risk drug use among students*. Proceeding of the 5th Mental Health Seminar Students.
- [18] Rubm, K. H., Bukowski, W., & Parker, J. G. (1997). *Peer interactions, relationships, and groups*. In N. Eisenberg (Ed.), W, Damon (Series Ed.), *Handbook of Medical psychology* (Vol 3). Social, emotional and personality development (5 ed., pp. 619-700). New York: Wiley.
- [19] Sibel, A. & Filiz, E. (2016). Social Functioning and Self-Esteem of Substance Abuse Patients. *Archives of Psychiatric Nursing*, 30(5), 587-593.
- [20] Soleymaninia L. (2006). *The relationship between high risk behavior and mental health in adolescent students*. MATHesis in psychology, UlumBehzisti University, Tehran, Iran.
- [21] Wolfcarius, K.G. Mhalla, K. Ben Salem, K. & Soltani, SM.(2011). Prevalence and predictors of smoking among adolescent schoolchildren in Monastir, Tunisia. *Eastern Mediterranean Health Journal*; 17: 523-29.